



Nucli antic de Les Gunyoles

Avinyonet del Penedès

Ubicació

Comarca: Alt Penedès
Lloc/Adreça: Les Gunyoles 08792 AVINYONET DEL PENEDÈS.
Emplaçament En un turó que domina la plana des de el que se domina inclòs la muntanya de Montserrat i el Pirineu

Coordenades:

Latitud: 41.35215
Longitud: 1.77962
UTM Est (X): 397911
UTM Nord (Y): 4578569

Classificació

Número de fitxa 08013-166
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia Conjunt arquitectònic
Estil / època: Antic Romà Medieval Modern Renaixement Barroc
Estat de conservació Bo

Notes de conservació: L'acabat dels murs dels edificis corresponents a l'antiga rectoria i annexes trenquen l'harmonia constructiva d'aquest nucli. Les obres de reforma de Cal Candi, amb la supressió de Cal Cuscó, han canviat la morfologia de l'edifici.

Protecció Inexistent
Accés Fàcil
Ús actual: Residencial
Titularitat Privada
Titular: Ref. cad.: 37808CF9778N

Fitxes associades:

[Dipòsit antic d'aigua de Les Gunyoles](#)

[Olivera d'en Roig](#)

[Pica de l'església de Sant Salvador de Les Gunyoles](#)

[Església de Sant Salvador de Les Gunyoles](#)

[Torre de Les Gunyoles](#)

[Cal Mestres](#)

Font de la plaça de l'Església
Cal Candi
Sitja de cal Tres
Les Gunyoles
Can Rialb / Casa Umbert / "El Castell"
Camí de la font del Cuscó

Autoria de la fitxa J.M. Huélamo - ARQUEOCIÈNCIA

Data de registre de la fitxa: dv., 15/11/2002 - 01:00

Descripció

Es defineix així el conjunt urbà que es troba dins els següents límits: Carrer de Sant Salvador, Plaça de Sant Salvador, Plaça de l'Església, Torre Romana, inici del camí de la Font del Cuscó. Totes aquestes edificacions formen un únic conjunt de màxim interès des d'un punt de vista patrimonial. En general ens trobem davant un conjunt urbà que es desenvolupa en un espai aturonat, en que les cases semblen seguir una línia de recinte amb dues entrades clares: una a tocar Can Filella, que puja pel carrer de Sant Salvador, vorejant l'antiga casa de Cal Candi per la dreta, l'altre és per sota la Torre Romana i ca l'Umbert. En tot aquest conjunt urbanístic que està compost de cases de dues alçades, fetes de maçoneria de pedra irregular, la majoria es troben arrebossades, d'altres no, formant un continu urbanístic de traçat típicament medieval que segueix la topografia del terreny. Els carrers conserven un interessant paviment. Del conjunt en destaca el carrer de Sant Salvador, amb cases que responen a una tipologia de finals del segle XVII i començament del XVIII. A Ca l'Escofet (C/ Sant Salvador, 32) Es conserven dues piques baptismals, una d'elles d'immersió i l'altra que prové del poble. Hi ha una sitja dins la casa. Sota moltes cases, solars buits i carrers es coneix l'existència de sitges excavades a la roca. Un exemple interessant de galeria d'arcs es troba a Can Ràfols, al número 29 del carrer de Sant Salvador. El número 34, Can Baqués, conserva les teules pintades al ràfec. El número 39, antigament can Vendrell, avui cal Tres, ha estat restaurat afegint elements foranis, encara que perfectament integrats dins la construcció. Conserva aquesta casa el remat protector de teula trencada al carener de la teulada. Un altre carrer interessant és el de la Torre Romana, amb cases pel costat Nord que, segons informacions orals, segueixen una mena de potent mur que podria ser de cronologia romana. Destaquen també la plaça de l'església, amb elements que es contemplen en fitxes apart, i sobretot la torre de cronologia romana i ca l'Umbert, també coneguda com el Castell. El carrer de Sant Salvador continua vorejant aquest nucli per la part baixa, a tocar l'inici del camí de les Gunyoles a la font del Cuscó (a la cantonada de Can Vilella), la plaça de la Font o de les basses de Cal Ferret, el celler de Cal Mestre (números 14, 16, 18), continua anant cap al carrer de Montjuïc, restant compresos altres elements significatius, com les cases del número 20 (cal Pons), 22 (Cal Ferret, on vivien els antics masovers d'aquesta casa). Es tracta d'una construcció de planta baixa i dues plantes pis, que trenca les dimensions habituals del nucli. La façana està arrebossada, els buits són de petites dimensions i presenta l'estació del viacrucis que tracta del davallament de la creu. El conjunt definit com a nucli antic queda interromput en començar el carrer de Montjuïc, per on passava la carrerada. Per informació oral se sap de l'existència de diverses sitges al subsòl i de restes de probable cronologia romana que formen part d'estructures posteriors: suposats mil·liars i altres murs.

Observacions:

(Continuació història) Al terme de les Gunyoles, s'hi establiren en un moment indeterminat del segle XII els templers. D'aquesta manera s'entén que el 1160 Bertran d'Olost i Pere de Torradella, comanadors templaris de les Gunyoles, donessin aquest terme, situat en el territori d'Olèrdola, a Joan de Bassa i el seu germà Pere perquè l'edifiquessin i cultivessin. El 1205, la preceptoria dels templers fou traspassada de les Gunyoles al Montmell i el lloc de les Gunyoles passà a mans del prior de

l'Hospital (LLORACH SANTÍ, 1992a). En la transició del segle XII al segle XIII, Gunyoles deixa de ser el topònim d'un lloc qualsevol, per esdevenir -possiblement sota l'impuls de l'Ordre del Temple (FONT RIUS, 1969, II: 670)- la seu d'una parròquia, tal com es posa de manifest en diversos contractes de compra-venda, com el signat el 20 d'octubre de 1218 sobre una venda de drets "in termino castri de Olerdola, in quadra et parrochia de Cecuinolibus", al mateix any: parrochia Salvatoris de Cegunoles", i "Ceguniolis" en 1238 (JUNQUERAS, ESCAYOL, 2001). L'any 1515 Les Gunyoles supera a Avinyó com el nucli de població més important del terme d'Avinyonet. Una nova església, construïda el 1776, substitueix l'anterior. Aquest nou edifici és de proporcions més grans i s'aixeca sota l'advocació de la Transfiguració del Senyor, patró de Les Gunyoles. El 1815 hi ha menció de la Quadra de "las Gunyolas de Monjuich", per tal de fer "terna de Batlle per dita quadra, essent així que si era independent apareixia ni podia ni devia ferla y per altre part expresaba (l'alcalde Major de Vilafranca) lo que es dita quadra que no es mes que un poc de rocas ab set o buit casas y sos avitans tots pobres y ab això se enseña dit memorial al arcalde major de vilafranca antes de tirarlo al acuerdo y digue que ell nons o manaba al terma y que la orde bania de la sala (...)" (Arxiu Municipal d'Avinyonet: ACTAS MUNICIPALS, 30 de desembre de 1836). Dins el "Nomenclàtor" de l'1 de gener de 1888 corresponent a la província de Barcelona, editat l'any 1892, figura "el Lugar" de Les Gunyoles com el nucli més important del municipi d'Avinyonet, amb 118 edificis i 474 habitants de fet (JUNQUERAS, MARTÍ, 2001). De 1817 fins a 1844 es troba escrit a la documentació: "Ajuntament d'Avinyonet i Gunyoles" (PUIG I BOSCH, 1912) La seva carretera la van fer els mateixos veïns l'any 1948. El dia 17 de gener de 1945 es celebren solemnes festeigs amb motiu de la portada d'aigües, beneint-se les aigües noves a la plaça de l'Om. Fites importants al poble dins la seva història contemporània són les següents: l'any 1859 es crea la Germandat o Monte-Pio de Sant Josep. L'any 1877 al mes d'agost es va començar el pou gran, trobant-se, el 17 d'agost del 1878 l'aigua al pou de baix. El 1904 es construeix la sala de la societat de Les Gunyoles a Ca la Xica. Del 1915 al 1920 es construeix el dipòsit de dalt, a sobre del pou, del 1915 al 1920 es fan les primeres fonts. A l'agost del 1944 s'enderroca la bassa de Cal Ferret, ocupada avui per una font. L'any 1928 arriba el llum, el 1932 es compra la màquina de batre. El telèfon es va posar l'any 1952 a cal Barnes. L'any 1940 es fa el camí del cementiri (el 1948 la carretera cap a Les Cabòries). L'any 1951 arriba la mare de Déu de Fàtima. L'any 1952 s'arranja el carrer de Montjuïc. Una dada d'interès vincula Les Gunyoles al monestir de Sant Sebastià dels Gorgs. Se sap que entre els segles XI i XIII, el monestir tenia possessions a Les Gunyoles, concretament els masos de Malselliga o Massalliga (PLADEVALL; LLORACH, 1992). Foto 1, cal Verona, al carrer de Sant Salvador, 31 (espitllera de la Casa Gran de Clariana); Foto 2, can Filella, al camí de la Font del Cuscó, número 4; Foto 3, Can Ràfols

Història

Tot i que és de suposar l'existència de poblament en aquest indret potser que ja en època prehistòrica: sitges excavades a la roca o la hipotètica existència de zona d'hàbitat a les esplugues, així com durant l'època romana, si s'accepta la cronologia de la torre coneguda com a la torre romana, ja com a microtopònim establert a l'ús comú dins el municipi, no es tenen notícies fidedignes fins l'època medieval. El topònim Cegunioles apareix escrit reiteradament des dels segles X i XI, tal com es posa de manifest en els següents documents (CARBONELL, S.D.): -Empenyorament d'una terra de Daco a Amado, al lloc de Cegunolas (12-XII-978) (Ant. Catedral de Barcelona, IV, núm. 443, fol. 191) -Testament sacramental de Galindo, datat el 5-9-981 (RIUS SERRA, 1981, núm 136: 111) "in termino de Olerdola, Cegoniolas" (JUNQUERAS, MARTÍ, 2001: 2). El testament es jurat al Kastrum Erapropiano, i esmenta els alous de Ceguniolas: terres i vinyes, cultius i erms i també la seva turrem i ipsum edificium, els qual dóna a la seva muller Ermengarda i als seus fills. -Donació d'una casa a la Santa creu i Santa Eulàlia d'Olèrdola, al lloc que en diuen Cegoniolas (31-XII-991) (Ant Catedral Barcelona, IV, núm. 286 fol. 113) -Donació de terres al lloc que en diuen Cichoniolas, a la Seu de Barcelona (5-I-992) (CARBONELL, S.D.) -Donació a Sant Cugat d'un alou al lloc

de Ceguniolas (3-V-992) (CARBONELL, S.D.) (RIUS SERRA,1981: núm. 282: 238). -Com a afrontació de la quadra de l'Arboçar, el 25-VIII-1056 (?) surt Cegunolas en un document conservat al cartulari de Poblet (CARBONELL, S.D.). -Testament del bisbe Umbert de Cervelló (any 1085). D'entre els marmessors que hi figuren en aquest document, es troba Raimundum Olibe de Ceguínolas, al qui el bisbe li deixa a unes vinyes (és el mateix Ramon Oliva del document posterior). -En document datat el 9-XI-1068, Raimundus Olivan i la seva muller Ledgardis (de Ciconiolis) venen al comte Ramon un alou que tenen a la parròquia de Sant Joan del Llobregat i Sant Just Desvern) (CARBONELL, S.D.). -El clergue Guillelmus Bernardi dona a al beato Sebastiano un alou al terme de Ceguínolas s'esmenta el 1-V-1123, en que Sant Cugat varis (CARBONELL, S.D.) (RIUS SERRA,1981, núm. 866: 63). -Més mencions: el 16-II-1198: Guillelmo de Segunoles; en els capbreus de 1194 a 1208, Cecunioles i en una venda del 20-X-1218 (Cecuinolibus) (RIUS SERRA,1981, núm. 1287: 403). El topònim Les Gunyoles va experimentar una complexa evolució entre els segles X i XIII. Així, en el segle X, i tal i com ja s'ha vist, indicava un lloc (GRAN GEOGRAFIA: 1982, V) i un castell (JUNQUERAS, ESCAYOL, 2001). Al segle XI apareix l'església de Sant Salvador de les Gunyoles (JUNQUERAS, ESCAYOL, 2001). L'existència d'aquesta església no comportarà l'aparició immediata d'una parròquia diferenciada de la de Sant Pere d'Avinyó. Doncs, segons sembla, la divisió del terme d'Avinyonet en dues parròquies sembla remuntar-se a l'any 1185. La documentació parla de l'ocupació de noves terres en aquest indret en 1164 (VILLACAMPA et al s.d.) una vegada la conquesta de Tortosa, Lleida i Fraga permetien l'augment de la seguretat a la zona del Penedès. Al segle XII és atribuïble la pica baptismal d'immersió que es troba a ca l'Escofet, potser el testimoni material de caire religiós més antic conegut al nucli.

